

Recensioner

Sokrates: Filosofens skepnader

Charlotta Weigelt

Bokförlaget Faethon 2023, 350 s. ISBN 978-91-8911-306-0

Varför ska vi läsa en bok om Sokrates idag? Weigelt gör inga anspråk på samtidsanalys. Hon förklarar i stället att boken handlar om Sokrates i ljuset av "de tre gestalter som filosofen liknas vid i dialogen Sofisten: medborgaren, sofisten och galningen" (s. 18) och att detta gör det möjligt att visa på "väsentliga aspekter av filosofens uppdrag, såsom detta iscensätts av Sokrates" (s. 34). Men detta är inte hela sanningen. Läser vi mellan raderna framträder dessutom en bild av ett sätt att leva och tänka som i hög grad är relevant idag, åtminstone för dem som trots vårt samhälles stora problem försöker bibehålla sin integritet och leva ett anständigt liv. Men vilka är då dessa problem? Det finns många, naturligtvis. Tre är här centrala. Det offentliga samtalet är en tävling.¹ Lögnen betingar de flesta människors vardag.² Och jakten på rikedom och inflytande blockerar det sociala ansvarets högre mål. Weigelts bok ger oss verktyg att förstå hur dessa (och många andra) problem tematiseras hos Platon. Därför är boken både aktuell och forskningsmässigt viktig, men den har ett problem. Det finns en risk att den faller mellan stolarna. Den svenska debatten om Platon är idag i bästa fall tunn, och en bok på svenska kommer ta tid att hitta in på den internationella scenen.³ Följande korta anmärkningar ska därför försöka öppna upp bo-

1. För diskussion, se Gutmann och Thompson 2004, Forst 2011, Leib 2004, Cohen och Sabel 1997, Bohman och Rehg 1997, Kuyper 2016, Pitkin 1967, Dovi 2017, Plotke 1996 och Näsström 2006.

2. För diskussion och fler referenser, se Alcoff 2010, s. 133. Se även Zerilli 2020.

3. Om vi bortser från Jan Stolpes översättningar av Platons samlade verk som innehåller en hel del matnyttiga reflektioner och kommentarer i inledningar och noter på svenska, ger en enkel sökning i Libris, som naturligtvis inte täcker allt men ändå är representativ, vid handen att det sedan 1960-talet bara getts ut 8 böcker om Platon på svenska och lejonparten är översättningar: nyutgåva av Jacques Derridas *Platons apotek*, i svensk översättning av Jan Stolpe, med efterord av Anders Lindström och Sven-Olov Wallenstein (Faethon 2022), Mats Rosengrens *Psychagogia: Konsten att leda själar* (Retorikförlaget 2020), Karl Poppers *Det öppna samhället och dess fiender*, i svensk översättning av Andrew Casson och Bo Ekström, med förord av Håkan Holmberg (H:ström Text & Kultur 2017), Charlotta Weigelts *Sokrates och möjligheten av en politisk konst* (Axl Books 2015), Robert

kens ambitiösa, detaljrika och välsatta pärmarna, både för en ny upprorisk generation Platonforskare på svenska, genom att konfrontera några av dess underliggande antaganden, och för en bredare läsekrets genom att försöka peka på dess samtida relevans.

I. Politiken

Mot de politiker som gynnas av det offentliga samtalets tävlingsorienterade form ställer Weigelt en Sokrates som inte ingår i den gemenskap av ”handlingskraftiga och oberoende män som förmår verka i staden på ett sätt som gynnar dem själva och därmed leder till framgång” (s. 308). I stället för att ”tala i folkförsamlingen, öva sig i retorik och bedriva politik på det sätt som ni gör nuförtiden”, som Sokrates säger till Kallikles (*Grg.* 500c2–8), väljer Sokrates att verka i det privata. För här, som han säger, finner vi också en annan mer verklig politisk konst (*Grg.* 526d6–8, s. 30).⁴ Enligt Weigelt är denna konst en form av omsorg (s. 16, 30, 102). På ett plan handlar det om att visa hur de som endast eftersträvar personlig framgång och vinst brister i sitt ansvar för helheten eftersom de inte förstår att en helhet kräver proportion, jämvikt och harmoni (*Grg.* 507e6–508a4). Men denna holistiska syn avspeglas också på ett personligt plan. Det handlar, enligt Weigelt, om ”ökad självmedvetenhet” (s. 102) och är en fråga om medborgarnas förmåga att se hur ”balans, struktur och ordning” är lika viktiga på den personliga ”moralens område” (s. 79) som på politikens. Enligt Weigelt ligger Sokrates politiska gärning också på gränsen mellan det offentliga och det privata (s. 102). Det handlar i båda fallen om att ”ta rationell kontroll över frågor om rätt och fel [...] i stället för att bara utelämna dem till godtycke och känsla” (s. 76), men i Sokra-

Azars essä *Platon och det rätta* (Svenska Edymion 2007), antologin *Att läsa Platon*, redigerad av Carl Cederberg och Kate Larson (Symposion 2007), Paul Stratherens *Platon på nittio minuter*, i svensk översättning av Stefan Englund (Symposion 2001) och Thomas Szlezáks *Platon & läsaren*, i svensk översättning av Eva-Carin Gerö (Atlantis 1999). I tillägg till dessa böcker bör också nämnas Mats Perssons djupgående artikeltrilogi om Platons kärlek i tidskriften *Arche* (2016–2017), och ett antal relativt nypublicerade artiklar, framför allt i *Filosofisk tidskrift*: Aron Bodelssons ”Platon och de irrationella talen” (FT nr 4, 2022), Olof Petterssons ”Flödets dilemma: Platons Herakleitos och kunskapens villkor” (FT nr 2, 2020), Lorenzo Casinis ”Sjunde brevet: ett försvar för Platons olyckliga irrfärder till Sicilien” (FT nr 3, 2020), Olof Petterssons ”Språkets politik: Text och tal i Platons *Faidros*” (*Agora* 36, nr 2–3 (2018)), Hans Ruins ”Sokrates inför döden” (FT nr 1, 2013), Charlotta Weigelts ”Sokrates politiska konst” (FT nr 4, 2015), Carl Mellgrens ”Platon och kvinnorna” (FT nr 2, 2012), Bertil Mårtenssons ”Platon, hjälte eller syndabock?” (FT nr 2, 2008), Fredrik Långs ”Mer om Platon och dialogformen” (FT nr 3, 2007), Lorenzo Casinis ”Platon och dialogformens filosofiska innebörd” (FT nr 3, 2006) och Bo Peterssons ”Den skicklige vågmästaren hos Platon” (FT nr 3, 1998).

4. Jag använder samma förkortningar på dialogernas namn som Weigelt 2023.

tes fall är denna rationalitet också en fråga om negativitet. Weigelt beskriver detta i termer av terapi (s. 102). Sokrates är inte bara ute efter att främja "ödmjukhet i relation till andra människor" (s. 102) i det privata, vilket är det konkreta resultatet av Sokrates välkända vederläggningskonst. Han är också ute efter att underminera den politiska tävlingen i det offentliga och öppna upp för ett mer kooperativt samtal (mer om detta nedan). Som en garanti för dessa terapeutiska mål saknar Sokrates också ett eget budskap. Hans syfte är inte att vinna eller övertyga. Hans syfte är mycket mer grundläggande. Han vill bara få dem han talar med att inse att de inte vet det som de tror sig veta. Och detta, som han säger, är också "det enda som min konst förmår" (*Tht.* 210c2-4).

För Weigelt är emellertid denna negativitet inte helt oproblematiserad (s. 101). Om Sokrates inte har något politiskt budskap är det väl tveksamt om hans politiska gärning är värd namnet? Weigelt tvivlar också på Sokrates politiska potens (s. 30, 71, 122, 135 och 136) och hon frågar sig hur hans omsorg egentligen "skulle kunna omsättas i praktiken" (s. 30). Ett svar som Weigelt antyder, men inte utvecklar, får vi om vi betraktar Sokrates negativitet från ett mer distanserat perspektiv.⁵ Här är dialogerna *Protagoras* och *Försvarstalet* två talande exempel.

Dialogen *Protagoras*, till att börja med, framställs av Platon som ett långt samtal återberättat i sin helhet av Sokrates ur minnet för en namnlös vän. I mitten av detta samtal, för att tvinga Protagoras att hålla sig till korta frågor och svar, säger Sokrates att han har så dåligt minne att han inte kan hänga med i långa tal. I ljuset av dialogens ramberättelse, som Protagoras inte är en del av, blir det då tydligt att Sokrates ljuger, men också att denna poäng inte är en del av det huvudsakliga samtal som skildras. I *Försvarstalet* har vi en liknande situation. Enligt Platonforskaren David Leibowitz säger Sokrates här att han ska säga sanningen lite hipp som happ, men eftersom juryn redan dömt honom i förväg måste Sokrates välja vilka delar av han ska avslöja först. Därmed, skriver Leibowitz, "i det att han säger att han ska säga hela sanningen lite hipp som happ, har han redan ljugit – och dessutom ljugit på ett listigt sätt, eftersom det var nödvändigt att avvärja juryns misstankar från början. Dock så betyder detta också att han ljög, när han sa, att hans åklagare ljög, när de sa att han är en listig talare" (s. 12).

Poängen här är inte att visa att Sokrates ljuger. Det gör han uppenbarligen ibland och vi bör fråga oss varför. Men poängen har inte med svaret på den frågan att göra. Poängen är i stället att dialogerna är Platons,

5. Se not 7.

inte Sokrates.⁶ Dialogerna kommunicerar med sina läsare på ett sätt som Sokrates inte kan. Och därför behöver inte heller det praktiska omsättandet av Sokrates negativitet vara ett så stort problem.⁷ Det har Platon redan genomfört. Det är det som är dialogen. Fråga är inte *om* Sokrates negativitet är politiskt potent, utan *hur*. Det är ju den som garanterar att Sokrates inte har någon dold agenda. Det är den som visar att Sokrates politiska anspråk står utanför de offentliga samtalens vinsthets. Och de är ju den som gör att Sokrates politiska gärning kan underminera den etablerade politikens produktion av inställsamhet, sannolikhet och smicker. Sokrates må vara en steril jordemor utan teknisk färdighet och budskap, men det betyder inte att Platons dialoger är politiskt impotenta.

II. Samtalet

Samtidspolitikens tävlingsorienterade mekanismer tar sig ofta uttryck som diskursiv manipulation. Det handlar om att filtrera och modifiera ett budskap för att få det att framstå som rimligt och sannolikt. Detta sätt att ljuga är en del av de flesta människors vardag. Trots att vi vet hur det ligger till förväntas det att vi avviker från sanningen för att sälja in ett budskap, en produkt eller oss själva. Platon kallar ibland mekanismen för sofistisk. Och retoriken, eller det offentliga samtalet, är ofta endast "en tillämpning av sofistiken" (s. 159). I ljuset av dessa traditioner kan vi, enligt Weigelt, också förstå Sokrates ställningstagande mot det offentliga. I det privata finns det nämligen en möjlighet att undvika konsekvenserna av det sätt som sofisterna "professionaliserar vad som borde höra till civilsamhället: vårt gemensamma ansvar för skötseln av *pólis*" (s. 165), alltså av de offentliga rum i vilka vi alla lever och verkar.

6. Pace Smith och Brickhouse 2010, som iscensätter ett noggrant försvar för vad de kallar Sokratiska studier.

7. Även om Weigelts bok handlar om Sokrates, och bygger på antagandet att Sokrates är en person i egen rätt, om än fiktiv, så är hon fullkomligt medveten om att Platon ibland använder sig av Sokrates på ett sätt som går bortom honom. Hon skriver t.ex. att dialogernas lager av ironi och komedi visar att de kommunicerar med läsaren (s. 201). Hon håller emellertid inte med Nehamas om att Platon i *Euthyphron* går bortom Sokrates och försöker få med läsaren (s. 202). Att Sokrates och Platons åsikter ibland kan gå isär, håller hon öppet. Exempelvis menar hon att Sokrates uppenbarligen kritiserar Platons idélära med sin ironi (s. 205). Hon menar också att Sokrates gör motstånd mot Platon och mellandialogernas utvecklig genom att förbli sig själv (s. 214). Hon menar också att "Sokrates [har en] ambivalent inställning till det rationalistiska kunskapsideal som Platon är ökad för" (s. 215), att Sokrates blotta existens är en kritik av främlingen i dialogerna *Sofisten* och *Statsmannen* (s. 219) samt att dialogerna kan vara bärare av transcendentala argument som inte direkt uttrycks av Sokrates (s. 270).

Mot den form av diskursiv relation som sofisterna representerar ställer också Sokrates en annan. Mot de som bedriver sofistisk retorik, alltså mot de som "[bedriver] en sorts reifiering och ompaketering av argument och [...] banar väg för möjligheten att behandla *logos* som en vara" (s. 164–65), som Weigelt skriver, ställer Sokrates dialektiken. Och det som, i ett ord, utmärker dialektiken är dess vänlighet (s. 173). Som sådan är den också först och främst en umgängeskonst (s. 162). Dialektiken är alltså inte framför allt en metod eller en uppsättning regler eller principer. Den är i stället någonting mycket enklare, men för den skull inte formlös eller mindre krävande. Förmågan att kunna samtala utan att tävla (s. 190) fordrar en stor filosofisk mognad. Dialektik handlar om att tala, men inte om att övertala, utan om att utgå från det som är gemensamt. Eller som Sokrates uttrycker det: "Att svara på ett mer dialektiskt sätt betyder väl att man inte bara ger svar som är sanna, utan också att man utgår från sådant som den frågande redan har erkänt att han vet" (*Men.* 75c8–d7).

Hos Sokrates kommer detta ofta till uttryck som vederläggning. Sokrates utgår från sådant som hans samtalspartner anser sig veta och visar i de flesta fall att det är fel. Men Sokrates ambition är för den skull inte att vinna. Ambitionen är snarare att bryta ner de hinder som omöjliggör ett dialektiskt samtal: teknisk jargong, långa utläggningar, baktankar, list, logiska fällor, smicker, ironi och andra typer av knep utvecklade för att övervinna och övertala. Det är också därför som han själv tvingas använda dem. Liksom Zeus, som en gång svalde sin egen dotter, Mêtis, sväljer Sokrates de metoder som utmanar det vänskapliga samtalet. För att neutralisera deras effekter tillgodogör sig Sokrates sofistikens och retorikens metoder och vänder dem mot sig själva. Men eftersom han inte har någon dold agenda eller något eget budskap över huvud taget blir resultatet inte bara ytterligare en ellips, utan i stället en öppning mot ett samtal som inte går ut på att vinna utan på att samarbeta.

Weigelt är emellertid nyktert kritisk mot denna diskursiva antropofagi. Inte ens Sokrates negativitet är tillräcklig eftersom även sofisterna arbetar med, och i, det negativa (s. 189). Och detta behöver en förklaring. Enligt Weigelt vänder sig därför Platon senare i sitt författarskap också mot de lister som ofta dramatiseras i de så kallade tidiga dialogerna, och ersätter där Sokrates med andra huvudgestalter, så att Sokrates "kritiska frågande" kan utvecklas och vägledas "av positiv kunskap" och därmed göra det möjligt för filosofen att "skilja sig från sofisten och retorn" (s. 213).

Frågan är dock om denna utveckling är helt nödvändig. Den skulle kanske varit nödvändig om Platon skrivit dialogerna i en viss följd som

svarar mot utvecklingen av en viss universell filosofisk metod, alltså om det som brukar kallas *developmentalism* hade varit sant.⁸ Men det finns skäl att ifrågasätta dessa utgångspunkter. Och här är dialogerna *Sofisten* och *Statsmannen* två centrala exempel.

I båda dialogerna iscensätts nämligen ett samtal just om vad en sådan metod skulle kunna vara. Sokrates har här åsidosatts av en namnlös främling från Elea och denne gör också anspråk på att kunna tillhandahålla en filosofisk metod som inte bara är teoretiskt vattentät utan som dessutom har politisk bäring. Vid närmare granskning, och för att göra en lång historia kort, så är emellertid Platons syfte inte att försvara denna metod. Syftet är i stället att beskriva, granska och underminera den. Dessa två dialoger visar inte bara hur den Eleatiske främlingens definition av en sofist fångar in honom själv.⁹ De visar också att den politiska verklighet som hans metod skulle ge upphov till både underminerar allt vad politisk frihet vill säga och gör filosofi omöjligt.¹⁰

Poängen här är emellertid inte att visa att det inte finns någon utveckling hos Platon. Det finns det naturligtvis. Men *developmentalismens* förklaringsmodell måste ifrågasättas. Idag finns det också rimligare alternativ. Ett brukar kallas *dramatisk kronologi*, och är ett sätt att organisera dialogerna i ljuset av de händelser som ramar in de frågor som de handlar om.¹¹ *Sofisten* och *Statsmannen* ingår här i en serie av nio dialoger (*Euthfr.*, *Crat.*, *Tht.*, *Sf.*, *Statsm.*, *Ft.*, *Kri.*, *Men.* och *Fd.*) som alla anknyter till Sokrates rättegång och avrättning.¹² Ingenstans här skriver dock Platon att den Sokratiske negativiteten skulle ha ersatts. Tvärt om. Platons inställning till den dialektik som Weigelt så skickligt fångar i termer av Sokrates omsorg och ambition står fast hela tiden. De många och rika metodologiska variationer som dialogerna iscensätter svarar här inte mot *developmentalismens* utvecklingshypotes, utan i stället mot den mångfald av diskursiv manipulation som Platons projekt bland annat går ut på att identifiera och neutralisera.

III. Fattigdomen

Platons alternativ till de offentliga samtalens tävling kommer också till uttryck på ett ännu mer konkret sätt: fattigdom. Sokrates eftersträvar inte

8. Se Smith och Brickhouse 2010.

9. För referenser och ett mer utförligt argument, se Pettersson 2018.

10. För referenser och ett mer utförligt argument, se Pettersson 2020.

11. Se Ausland 2002 och Howland 1991. För diskussion och fler referenser, se Rörstadsbotten 2018.

12. För diskussion, se Zuckert 2009, Ausland 2002 och Howland 1991.

yttre framgång (s. 324), rikedom (s. 105) eller popularitet (s. 48, s. 247), men det betyder inte att han saknar socialt engagemang. Till skillnad från de röster som gör sig hörda i offentligheten för att "gynna [sig] själva" (s. 308) har Sokrates både ett annat mål och en mer komplicerad bevekelsegrund. "Andra medborgare", skriver Weigelt, "vill tjäna på det de gör [...] men Sokrates gärning är inte affärsmässig [...] utan styrs av band som [snarare] påminner [...] om familjeband: en självklar omsorg" (s. 105). Därför är Sokrates också fattig. Hans mål är inte att tjäna pengar, påverka opinionen eller skapa framgång, utan att främja sina medmänniskors välmåga. Detta kan ju tyckas mildt och oprovocerat, men Kallikles, i dialogen *Gorgias*, tar det inte med ro. Denna skillnad, menar han, skulle "vända vårt liv som människor fullständigt upp och ner" (481b10-c4) och underminera den vinst- och framgångsmoral som bär upp vårt samhälle (s. 242). Sokrates har dock inga problem med det. I stället går han ett steg längre och ställer denna majoritetens moraliska diktatur mot förnuft och argument. "Underkasta dig argumentet", säger Sokrates (*Grg.* 475d6) och Weigelt fyller på: "Släpp taget om den etablerade [vinst]moralen [...] och öppna upp dig för förnuftets röst" (s. 243). Men vad betyder då det?

De sociala band som denna röst är lämpad att sörja för ger oss en ledtråd. De har nämligen en mycket speciell status. Enligt Weigelt är Sokrates ansvarskänsla inte bara ovanlig. Den är också omänsklig (s. 105). Människor drivs av framgång och pengar. Men inte Sokrates. Sokrates bevekelsegrund bör i stället sökas i vad Weigelt kallar hans galenskap. Sokrates ansvar är nämligen ett svar på den gåta Apollon en gång ställde honom och därmed på det problem det innebär att det är han, och inte Atens moraliska majoritet, som är visast (*Ft.* 23b2-4). Sokrates "gärning och person", skriver Weigelt, överskrider "den mänskliga sfären" (s. 105) och "ställer det gudomliga mot det politiska" (s. 283). För att göra en lång historia kort, kokar detta också ner till en fråga om argument och förnuft. Enligt Sokrates är dessa nämligen inte mänskliga. När vi underkastar oss argumentet, oberoende om det gäller ontologiska, epistemologiska eller moraliska frågor, så underkastar vi oss principer som står över det mänskliga och som därför står över och emot det politiska. Sokrates fattigdom svarar också mot förmågan att kunna stå fast vid dessa principer. Den gör honom immun. Sokrates är inte en del av den vinstjakt som driver människornas resonemang mot sannolikhet och inställsamhet. Han är inte intresserad av att leda och bestämma, utan av att följa. Att underkasta sig argumentet handlar alltså inte om att driva en tes, utan om att lyssna och fråga (s. 162).

För Weigelt bär emellertid Sokrates övermänskliga fattigdom också med sig ett antal välkända problem. Hur fattig han än är kan han ju inte gärna både mena att han ingenting vet och att han har tillgång till en gudomlig kunskapskälla. Problemet är här att Sokrates i vissa alltför ofta isolerade passager och trots sin visdom ändå verkar driva tesen att det finns en uppsättning övermänskliga och abstrakta universalier som betingar våra sinneserfarenheter och utgör en grund för allt vi kan tänka och säga (s. 107–22). Som tur är finns det skäl att ifrågasätta även denna teorins förankring, och Weigelt lyfter själv fram de viktigaste.

För det första är själva principen för dessa universalier, eller idéer, som de brukar kallas, bedräglig. ”Om Platon (eller Sokrates) vid någon punkt skulle ha hoppats på att kunna använda idéerna eller formerna som ett objektivt, absolut rättesnöre för mänsklig handling, blir han snabbt klar över att detta knappast låter sig göras, helt enkelt därför att idéerna inte låter sig ’översättas’ på något enkelt sätt till mänsklig handling och tanke” (s. 118).

För det andra kokar detta också ner till en fråga om ansvar. Hur vackra och sanna idéerna än må vara bär ändå varje ”enskild handling [med sig] ett eller annat slags förskjutning i förhållande till den ideala dygd som den eventuellt syftar till att förkroppsliga eller realisera, med följden att vi i sista hand ändå alltid står inför uppgiften att bedöma den enskilda handlingen just i dess singularitet” (s. 118).

För det tredje så brister teorins förankring på sitt eget syfte. Till och med i dess kulminerande uttryck i *Faidon*, bör idéläran, enligt Weigelt, förstås i termer av dess motiv, och då blir det också snart tydligt att dess metafysiska anspråk är högst instrumentella och att det i slutändan ändå är en fråga om omsorg.¹³ ”Den starkt metafysiska tolkningen av idéerna [...] måste rimligen vara svårsmält för Sokrates” (s. 329), skriver hon, inte bara för att Sokrates syfte med att introducera argumenten för själens odödlighet, som föranleder tanken på dessa idéer, i slutändan är en fråga om tröst, utan också för att omsättningen av denna tröst i en abstrakt och reifierad form innebär att man ”tar ifrån [idéerna] deras transcendens och ontologiska särart” (s. 329).

Avslutning

Den slutsats vi kan dra från detta, men också från de tidigare avsnitten, är att Weigelts bok om Sokrates är ytterst angelägen både forsknings-

13. Weigelt är mer försiktig: ”Därmed inte sagt att *Faidon* bör läsas som ett avvisande av idéläran”, s. 329.

mässigt och för oss idag, men att den också ställer sina läsare inför uppgiften att våga skaka loss Sokrates från ett alltför konservativt arv. Det negativa med Weigelts Sokrates och hans politiska omsorg är nämligen ett mindre problem än vad Weigelt ibland tycks ge sken av. Men vi måste då lämna Sokrates och i stället läsa Platon. Weigelts skarpa analys av Sokrates till ytan manipulativa metoder är också ett mindre problem än vad hon ibland ser sig tvungen att erkänna, både för att Platon tar ett mycket större ansvar för att omsätta Sokrates negativitet i praktiken än vad en traditionell kronologi ger sken av, och för att Platon använder sig av Sokrates för att försöka visa hur de tävlingsorienterade samtalsmångfald både i det privata och i det offentligt går att underminera och ersätta med en lyhörd, vänskaplig och därför mer dialektisk enkelhet. Även Weigelts bild av Sokrates övermänskliga bevekelsegrunder är mer sann än hon ibland vågar tro. Idéläran är inget hinder. Den är bara ett verktyg. Sokrates menar att argumenten och resonemangen är pålitliga. Det är bara det att den dialektiska form de måste anta, för att inte leda fel, ligger bortom, och långt ovanför, de sociala och politiska mekanismer som för det mesta reglerar våra relationer, alltså de mekanismer som får oss att tro att tävling är en bra metod för att fatta beslut.

Olof Pettersson

Litteratur

- Alcoff, Linda M. 2010. "Epistemic Identities". *Episteme* 7, nr 2, s. 128–37.
- Ausland, Hayden W. 2000. "The Euthydemus and the Dating of Plato's Dialogues". I *Plato: Euthydemus, Lysis, Charmides: Proceedings From the V Symposium Platonicum*, red. Thomas M. Robinson och Luc Brisson, s. 20–26. Sankt Augustin: Academia Verlag.
- Bohman, James och William Rehg (red.). 1997. *Deliberative Democracy*. MIT Press.
- Brickhouse, Thomas C. och Nicholas D. Smith. 2010. *Socratic Moral Psychology*. Cambridge University Press.
- Cohen, Joshua och Charles Sabel. 1997. "Directly-Democratic Polyarchy". *European Law Journal* 3, s. 313–42.
- Dovi, Suzanne. 2017. "Political Representation". I *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2018 Edition), red. Edward N. Zalta. <https://plato.stanford.edu/entries/political-representation/>.
- Forst, Rainer. 2011. *The Right to Justification: Elements of a Constructivist Theory of Justice*. New York: Columbia University Press.
- Gutmann, Amy och Dennis F. Thompson. 2004. *Why Deliberative Democracy?* Princeton University Press.
- Howland, Jacob. 1991. "Re-Reading Plato: The Problem of Platonic Chronology". *Phoenix* 45, nr 3, s. 189–214.
- Kuyper, Jonathan. 2016. "Global Democracy". I *The Stanford Encyclopedia of*

- Philosophy* (Winter 2016 Edition), red. Edward N. Zalta. <https://plato.stanford.edu/entries/global-democracy/>.
- Leib, Ethan J. 2004. *Deliberative Democracy in America: A Proposal for a Popular Branch of Government*. The Pennsylvania State University Press.
- Leibowitz, David M. 2010. *The Ironic Defense of Socrates*. Cambridge University Press.
- Notomi, Noburu. 2022. "Socrates and the Sophists: Reconsidering the History of Criticisms of the Sophists". *Humanities* 11, nr 6.
- Näsström, Sofia. 2006. "Representative Democracy as Tautology". *European Journal of Political Theory* 5, nr 3, s. 321–42.
- Pitkin, Hanna F. 1967. *The Concept of Representation*. Berkeley: University of California Press.
- Pettersson, Olof. 2018. "The Science of Philosophy: Discourse and Deception in Plato's *Sophist*". *Epoché: A Journal for the History of Philosophy* 22, nr 2, s. 221–37.
- Pettersson, Olof. 2020. "Herdsman and Stargazer: The Science of Philosophy in Plato's *Statesman*". *Polis: The Journal for Ancient Greek and Roman Political Thought* 37, nr 3, s. 534–49.
- Plotke, David. 1996. "Representation is Democracy". *Constellations* 4, nr 1, s. 19–34.
- Rørstadbotten, Gro. 2018. *Plato – A Voice for Peace: Political Accountability and Dramatic Staging*. Universitetet i Bergen.
- Weigelt, Charlotta. 2023. *Sokrates: Filosofens skepnader*. Stockholm: Bokförlaget Faethon.
- Zerilli, Linda M. G. 2020. "Fact-Checking and Truth-Telling in an Age of Alternative Facts". *Le fougaldien* 6, nr 1, s. 1–22.
- Zuckert, Catherine H. 2009. *Plato's Philosophers: The Coherence of the Dialogues*. Chicago: University of Chicago Press.

Virtuella världar: Filosofiska problem

David J. Chalmers

Översättning: Daniel Helsing. Fackgranskning: Nils Sylvan

Originaltitel: *Reality+: Virtual Worlds and the Problems of Philosophy*

Fri Tanke 2023. 580 s. ISBN 978-91-89139-35-0

Det här kan beskrivas som en idérik, moderniserad och i fråga om digital teknik uppdaterad version av René Descartes klassiska skrift *Meditationer*. Chalmers anser själv att hans simuleringshypotes gör det lättare att hantera Descartes problem (s. 15, 17). I mitt tycke är boken läsvärd – även om den också är alltför ordrik, väldigt spekulativ och ganska rörig. Dess huvudsyfte är att argumentera mot "den globala skepticismen om yttervärlden" (s. 515).